Norrländskt ingifte studeras i Pajala

Från Dagens Nyheters utsända medarbetare

PAJALA, fredag.

Sinnessjukdomarnas och sinnesslöhetens utbredning hör till det minst kartlagda inom svensk socialmedicin. Någon riktig frekvenssiffra finns inte, och ingen mer omfattande undersökning av sjukdomarnas ärftlighetsgång. Därmed faller möjligheten att slutgiltigt komma till rätta med de psykiska sjukdomarnas problem, det är ärftlighetsforskarens mening. Dr Jan-Arvid Böök från Lund har emellertid tagit itu med den eftersatta uppgiften evad det gäller delar av Norrbotten. Hur stor är sjukdomsfrekvensen? Och i vilken grad inverkar en hög ingiftesprocent? Det är två av de frågor han söker svar på.

Dr Jan-Arvid Böök

Dr Böök, som är knuten till Lundauniversitetets institution för ärftlighetsforskning, har län-

Forts. sista sidan, spalt tre.

Norrländskt . . . (Forts. fr. sid. 1)

Forskningsprofessur i Minneapolis efter vikariat som provinsialläkare

ge sysslat med förarbetena för denna undersökning. I sommar har han tagit vikariat som provinsialläkare i Pajala — enda möjligheten i brist på tillräckliga forskningsanslag — för att på platsen kunna studera dels de psykiska sjukdomarnas utbredning, dels undersöka alla äktenskap mellan kusiner. De berörda socknarna är Pajala, Junosuando och Muodoslompolo, vilka på grund av tidigare isolering haft en relativt stationär befolkning och är trakter där folk trots avstånden väl känner till varandra, sina egna och varandras släktförhållanden. Det är två fördelar för ärftlighetsforskaren. En tredje fördel i dessa trakter är det stora barnantalet. En fjärde och väsentlig är dr Bööks maka, statsvetare i Lund, som har sitt föräldrahem i Junosuando och är tvåspråkig som befolkningen här uppe. Hon är närmaste forskningsassistent när det gäller det sociologiska materialet.

Antalet kusinäktenskap har dr Böök funnit större ju mer isolerade trakterna varit, eller i socknarnas nämnda ordning: 1, 2½ och omkring 6 procent av alla nuvarande äktenskap. Det rör sig sammanlagt om ett trettital. Föräldrar och barn blir tillsammans omkring 200 personer, vilka dr Böök alla undersökt. De har genomgått en medicinskt psykiatrisk undersökning och testats med en särskild bildtest för att eliminera språk- och andra felmarginaler. Vidare har upplysningar inhämtats om skolprestationer och från eventuell militärtjänstgöring.

Kusinäktenskap ofarliga mellan friska.

Frågan gäller inte i vad mån kusinäktenskapen skulle vara "skadliga". I ett kusinäktenskap mellan två friska personer finns inga risker, säger dr Böök. Men finns i släkten ett ärftligt anlag för psykisk sjukdom eller för andra konstitutionella defekter, ökar risken för nedärvning med det dubbla. Genom att följa sådana anlagsbärande äktenskap tillbaka i tiden har man större möjlighet att kunna fastställa ärftlighetsgången, som aldrig kunnat helt fastställas vad beträffar psykiska sjukdomar. Man kan vidare få möjlighet att söka utröna under vilka betingelser dessa anlag yttrar sig i sjukdom.

Detta är minst lika väsentligt, säger dr Böök. Man vet så mycket, att det måste tillkomma någonting för att själva sjukdomen skall utlösas. Det gäller att söka finna dessa miljöfaktorer och utforska sambandet mellan dem och den ärftliga disponibiliteten. De undersökningar som gjorts av enäggiga tvillingar har just visat att blott den ena insjuknar i sinnessjukdom eller sinnesslöhet. Den andra är helt frisk.

Mycket talar för att den utlösande miljöfaktorn har att göra med rubbningar i ämnesomsättningen såväl vad det gäller sinnessjukdomarna som sinnesslöheten. Har man kommit så långt att man funnit miljöfaktorerna, ligger möjligheten öppen att hindra sjukdomens utbrott på samma sätt som man genom insulinbehandling kan hindra anlaget för sockersjuka att bryta ut.

Schizofrenin spårad till gemensam härstamning.

Dr Böök är ännu inte färdig med sin undersökning. Vad han kan nämna är frekvenssiffran för schizofrenin i Pajala. Den kyrkobokförda frekvensen ligger på 1 procent av befolkningen, en mycket hög siffra när man beräknar att högst hälften av fallen registreras på sådant sätt. Den frekvenssiffra som man brukar räkna med som normal i en population är 0,8 procent.

Sjukdomen är emellertid inte bara ovanligt utbredd. Formerna för den är också synnerligen olikartade, säger dr Böök. Av intresse är ärftlighetsgången, som han kunnat följa fem generationer tillbaka till gemensam härstamning.

Däremot är det svårare att kunna fastställa någon frekvenssiffra för de undersökta kusinäktenskapen. Dessa omfattar ju många minderåriga, bland vilka en lurande schizofreni inte hunnit utbryta. För att få fram en frekvenssiffra fordras specialberäkningar, som dr Böök ännu inte kunnat utföra.

Annorlunda ligger det till med sinnesslöheten. Dr Böök har å ena sidan — i motsats till schizofrenin — inte funnit den mer utbredd här uppe än normalt. Å andra sidan har han här kunnat fastställa frekvenssiffran för disponibiliteten. Den är ungefär den dubbla inom kusinäktenskapen i jämförelse med övriga.

Vad som vidare är av intresse är undersökningen av speciella former av sinnesslöhet. Man räknar med att 80 procent av all sinnesslöhet är ärftligt betingad, medan 20 procent hänför sig till förlossningsskador, intoxikationer eller andra yttre faktorer. Man vet vidare att vissa speciella arvsanlag betingar sinnesslöhet av en viss typ och nedärvs på ett speciellt sätt. Det gäller nu för forskaren att finna dessa olika typer. Den s. k. Söllings idioti är nyligen upptäckt. Man har funnit att dessa patienter inte har förmågan att nedbryta vissa äggviteämnen. De utsöndras i form av ett visst ämne i urinen, vilket lätt går att finna genom kemisk analys. Föräldrarna är friska, men båda är anlagsbärare till 25 procent.

Genom vidare analys hoppas man kunna fastställa vad denna ämnesomsättningsrubbning består i — det synes vara vissa enzymer som felas — och härigenom kunna utröna betingelserna för att det ärftliga anlaget skall yttra sig i sinnesslöhet. Tillförsel av låt oss säga vissa enzymer skulle på detta sätt kunna mota sjukdomens utbrott.

Söllings idioti är mycket sällsynt, den omfattar endast omkring en procent av fallen på sinnesslöanstalterna. Den juvenila amaurotiska idiotin är en annan typ, som däremot är mycket vanligt förekommande. Denna bryter ut i sexårsåldern och yttrar sig i missbildning av ögonen, som snart övergår i fullständig blindhet. Efter blindhetens inträdande fortgår en snabb förstöring av de mentala funktionerna. Dessa barn lever sällan längre än till 20-årsåldern.

Denna typ av sinnesslöhet ärvs i sin tur på ett speciellt sätt. Det gäller att fastställa hur denna ärftlighetsgång är. Det gäller än mer att få tag i den yttre faktor som utlöser anlaget.

Sambandet arv och miljö viktigt att utforska.

Det är åter sambandet som dr Böök är sysselsatt med och menar att forskningen i långt högre grad måste koncentreras på. Själv är han inriktad på att ur den pågående undersökningen — och kommande — kunna utläsa sambandet också inom specialtyperna av sinnesslöhet och att finna nya sådana, vilka man vet finns men inte närmare känner. Undersökningen kan också ge helt nya uppslag vad beträffar nedärvningen såväl för sinnessjukdomarna som sinnesslöheten.

Vad det gäller, för forskning och för praktisk socialmedicin, är dels att få fram frekvenssiffror och släktkartor — att veta vilka familjer som går omkring och bär ärftliga sjukdomsanlag — dels att utröna ärftlighetsgångar och utlösande miljöfaktorer för att kunna hjälpa dessa familjer från sjukdomens utbrott.

Hela materialet för undersökningen beräknar dr Böök vara klar med till september för att kunna börja den vidare bearbetningen. Därefter reser han till Minneapolis för att under ett år tillträda en forskningsprofessur i ärftlighetsforskning. Först efter hemkomsten beräknar han få tillfälle att publicera resultatet.

Malice